

PEDAGOGII ALTERNATIVE

STUDII

**ALINA NARCISA CRIȘAN
STELIANA LEFTER
VIOREL NICOLESCU**

**ROXANA ENACHE
NICOLETA LIȚOIU
ANA-MARIA PETRESCU**

(coordonatori)

**PEDAGOGII ALTERNATIVE
STUDII**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2017**

Colecția PAEDAGOGIA AETERNA

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Pedagogii alternative : studii / coord.: Alina Narcisa Crișan, Roxana Enache, Steliana Lefter, - București : Editura Universitară, 2017
Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-0668-2

I. Crișan, Alina Narcisa (coord.)
II. Enache, Roxana (coord.)
III. Lefter, Steliana (coord.)

37

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062806682

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare și Asociației Academia Pedagogilor

Copyright © 2017
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

Cuvinte înainte	7
-----------------------	---

Pledoarii pentru o nouă paradigmă a educației

Alternativele în educație ca afirmare a libertății copilului	11
<i>Nicoleta Lițoiu, Carmen Gabriela Oproiu</i>	
Alternativele educației – modele pedagogice deschise	20
<i>Gabriela Cristea</i>	
Specificul educației non-formale în cadrul diferitelor sisteme pedagogice alternative.....	29
<i>Valentin Cosmin Blândul</i>	
Analiza de nevoi privind formarea cadrelor didactice din sistemele alternative de educație.....	39
<i>Roxana Constanța Enache, Ana-Maria Aurelia Petrescu, Alina Narcisa Crișan</i>	
Puncte de sprijin pentru un curs de pedagogii alternative.....	50
<i>Viorel Nicolescu</i>	

Pedagogia Montessori

Introducere în metoda Montessori.....	85
<i>Izabela C.T. Bărbieru</i>	
Pedagogia Montessori	99
<i>Elena Oliviana Epurescu</i>	
Valorificarea pedagogiei Montessori în contextul științelor educației.....	107
<i>Elisabeta Negreanu</i>	
Pedagogia Montessori – O alternativă educațională	126
<i>Iulia Adelina Ioniță, Florina Neagu (Bugeac)</i>	
Învățarea activă în pedagogia Montessori. Strategii ludice și creative	134
<i>Mirela Constandache</i>	

Aplicarea pedagogiei Montessori în educația timpurie în România 141
Camelia Stăiculescu, Elena-Ramona Richișeanu-Năstase, Maria Liana Lăcătuș

Elemente Montessori în curriculumul pentru ciclul achizițiilor fundamentale din România..... 155
Oana Rica Popa, Norica Felicia Bucur

Step by Step

Alternativa Step by Step – cadru de dezvoltare cognitivă, emoțională și socială a copilului..... 169
Irina Teodora Moțățianu

Abordări moderne în predarea și învățarea științelor în centrele de activități Step-by-Step: Strategia investigației științifice și modelul 6E... 176
Gabriel Gorghiu, Ana-Maria Aurelia Petrescu, Laura Monica Gorghiu

Pedagogia Freinet

Influențe ale Pedagogiei Freinet la nivelul învățământului primar și preșcolar din România..... 189
Ana-Maria Aurelia Petrescu, Luminița Mihaela Drăghicescu, Ioana Stăncescu

Planul Jena și Pedagogia Waldorf

Planul Jena – O opțiune pentru copii, părinți și educatori..... 199
Monica Cuciureanu, Luminița Catană

Două alternative educaționale de sorginte germană: Pedagogia Waldorf și Planul Jena. Abordare comparativă 211
Gheorghe Tomșa

Pedagogia Waldorf..... 219
Maria Alexandra Dinu, Florina Neagu (Bugeac)

Pedagogia curativă

25 de ani de pedagogie curativă la Simeria Veche..... 229
Mironică Golășie

CUVINTE ÎNAINTE

Societatea postmodernă, caracterizată prin dinamism, tehnologizare, explozie informațională și acces nelimitat la cunoaștere impune un ritm de viață alert, alienând, de cele mai multe ori, individul de propria sa esență, producând o ruptură între performanțele intelectuale, pe de o parte, și afecțiune, emoții, aspectele sociale și spirituale ale vieții, pe de altă parte.

Sistemele alternative de învățământ încearcă să reconcilieze aceste aspecte, să recreeze un individ „întreg”, „complet”, cultivând ceea ce copilul are mai pur... spiritul lui liber.

Alina Narcisa Crișan

Într-un moment în care noul, inovația, schimbarea și transformarea autentică ar trebui să producă efecte este adecvat, actual și reformator să dezbatem problematica alternativelor educaționale ca tendință ce determină evoluția, ca practică ce însoțește postmodernismul și pedagogia libertății în sistemul educațional românesc.

Roxana Enache

Pluralismul școlar este marele semn al libertății. Dacă vrem cu adevărat să fim ființe libere, atunci trebuie să promovăm alternativele educaționale ca fiind singurele care generează acest lucru.

Steliana Lefter

Există o lume specială, a celor care își fac o misiune de credință din a promova și stimula neconținut libertatea de afirmare a personalității copilului. Alternativele educaționale sunt centrate pe această afirmare și valorizare a libertății copilului și a intereselor sale. În jurul acestor concepte a fost construit un întreg univers metodologic care ne încântă și ne provoacă prin creativitatea și simplitatea abordării.

Nicoleta Lițoiu

În pedagogiile alternative, ca într-un mare creuzet, se plămădesc acele idei noi care duc cu adevărat la reforma, la reconstrucția învățământului. Nu

întâmplător, în Germania, ele au primit, laolaltă, denumirea generică de *pedagogii ale reformei*.

Viorel Nicolescu

În contextul în care, la nivel mondial, se depun eforturi semnificative în direcția reformării sistemelor tradiționale de învățământ, apreciem că alternativele educaționale se conturează ca soluții sustenabile, eficiente și pragmatice, menite să ofere educabililor experiențe de învățare valoroase, raportate la nevoile, dorințele, aptitudinile, interesele și expectanțele acestora.

Ana-Maria Petrescu

**PLEDOARII PENTRU O NOUĂ PARADIGMĂ
A EDUCAȚIEI**

ALTERNATIVELE ÎN EDUCAȚIE CA AFIRMARE A LIBERTĂȚII COPILULUI

Nicoleta Lițoiu^a, Oproiu Gabriela Oproiu^b

^{a, b}Universitatea Politehnică din București

1. Introducere

În Istoria Pedagogiei, există o perioadă de un secol în care analizele, cercetările și practica pedagogică au fost dominate de un interes deosebit pentru cunoașterea copilului, a vieții și a nevoilor sale, de unde au fost generate principii fundamentale care și astăzi se recunosc ca valoare sau constituie surse de inspirație pentru practicienii domeniului științelor educației. Este vorba despre secolul al XX-lea, supranumit și *secolul copilului*, un secol de scrieri și idei despre educație, sistematizate într-o concepție unitară care a beneficiat de contribuțiile teoretice ale unor personalități precum: J. Dewey, M. Montessori, Ed. Claparede, Ov. Decroly.

Întreaga această perioadă, dominată de interesul pentru educația copilului a pus în valoare idei și principii pedagogice, apreciate de J. Dewey ca reprezentând o „revoluție coperniciană” și care au încercat să ofere soluții pentru problemele cu care se confrunta în acea vreme sistemul educațional. Acest nou curent în educație – *educația nouă* - a scos în evidență caracteristici necesare ale activităților educaționale, așa cum au fost promovate de inițiatorii lor (I. Gh. Stanciu, 1995, p. 55):

- „activitatea practică, sursă a cunoașterii (J. Dewey);
- libertatea de manifestare a copilului, condiție fundamentală a educației (M. Montessori);
- satisfacerea trebuințelor, temelie al unei *educații funcționale* (Ed. Claparede);
- interesul copilului, criteriu principal în organizarea conținutului și desfășurarea instrucției (Ov. Decroly)”.

Toate aceste idei continuă să constituie încă surse de inspirație pentru practicienii domeniului, conducând la promovarea unor alternative în educație, toate având ca element de interferență afirmarea libertății copilului, indiferent de forma sau tipul de activitate în care se manifestă

acest spirit al libertății și al naturii sale. Lucrarea de față își propune astfel să urmărească filonul promovării acestei libertăți asumate în educația copilului, în ideile uneia dintre cele mai marcante figuri pedagogice a secolului copilului: Maria Montessori.

2. Maria Montessori – o pledoarie pedagogică pentru libertatea deplină a copilului

Maria Montessori a avut privilegiul de a putea crea un adevărat curent pedagogic în spiritul vremurilor sale, pornind de la promovarea libertății de manifestare a copilului ca și condiție fundamentală a educației.

Pentru a înțelege mai bine personalitatea Mariei Montessori, este interesant să cunoaștem mai multe informații, atât despre timpul în care a trăit și creat aceasta, cât și despre contextul oportunităților educaționale în care s-a format. Maria Montessori a făcut studii medicale și a lucrat ca psihiatru în cadrul Universității din Roma. În acest context profesional s-a apropiat de copiii cu deficiențe în plan cognitiv, uimind lumea medicală prin integrarea în tratament, alături de metodele medicale tradiționale și a unor metode pedagogice, ceea ce a contribuit la o evoluție mai bună din punct de vedere psihic a micilor pacienți.

Acesta a constituit punctul de plecare, ulterior Montessori valorificând aceste metode pedagogice și în educarea copiilor fără deficiențe mentale. Prin intermediul lor, ea propune „observarea copilului în condițiile educației pentru a-i cunoaște legile de dezvoltare”. Pledoaria Mariei Montessori pentru afirmarea libertății copilului este simplă și legitimată ulterior de experiență și de timp: *condiția cunoașterii copilului este libertatea lui, numai în libertate el se manifestă natural și se dezvoltă*. Școala nu asigură însă această condiție, nici pe vremea Mariei Montessori și nici acum! Pe baza analizei condițiilor școlii de atunci oferite copiilor, Montessori evidențiază necesitatea reinnoirii metodelor de educație. Cine luptă pentru aceasta – spunea ea – luptă pentru regenerarea umană!

Noutatea ideilor pedagogice ale Mariei Montessori se traduce în mod direct prin asigurarea unui mediu organizat în care copilul este liber să se manifeste. Libertatea devine astfel o metodă de educație! Așa cum afirmă și pedagogul I. Gh. Stanciu, „prin libertatea copilului se înțelege manifestarea acestuia în condițiile cerute de natura sa. A respecta natura copilului înseamnă, de fapt, respectarea libertății lui.” Tot I. Gh. Stanciu (1995, p. 68) ne explică: „natura copilului era înțeleasă de pedagogul italian ca o putere creatoare prin care ființa se făurește pe sine însăși – după un plan imanent infailibil – dacă nu este împiedicată de forțe exterioare. „ Maria Montessori

însăși mărturisește: „Sufletul copilului nu se dezvoltă la întâmplare; dezvoltarea lui nu se datorește stimulenților din lumea din afară, ci e călăuzită de sensibilități special, de scurtă durată, care îl conduc și îl fac să câștige calități deosebite.”

Maria Montessori face astfel glas comun cu ceilalți reprezentanți de marcă ai *educației noi*, promovând ideea conform căreia dezvoltarea copilului este pusă în mișcare de instincte, care apar în anumite perioade, iar sarcina educatorului este să creeze condiții specifice pentru satisfacerea lor. Atât dezvoltarea fizică, cât și cea psihică se bazează, în opinia marelui pedagog, pe libertatea deplină de care trebuie să beneficieze copilul.

În concepția montessoriană, natura umană conține un germene misterios ce acționează nu numai sub imperiul anumitor legi, ci și prin intervenția divinității. Prin urmare, o serie de critici ai operei sale evidențiază faptul că ideile pedagogice ale Mariei Montessori sunt dominate de utopie și de mesianism, ceea ce contravine unui spirit științific autentic.

Pe de altă parte, este foarte adevărat că în descrierea experimentelor sale pedagogice, aceasta pornește de la propriile experiențe pe care le are cu copiii, concluzionând că dezvoltarea spiritului, inteligenței și a sentimentelor copilului își are originea în surse misterioase. În acest fel, pare că marele pedagog încearcă să integreze în propria teorie atât elemente științifice, cât și de natură religioasă. Pe de o parte afirmă că la descoperirea legilor care guvernează dezvoltarea copilului nu se poate ajunge decât prin cercetări experimentale, accentuând astfel latura științifică a activității sale pedagogice, iar pe de altă parte, consideră că elementele religioase intervin și ele în explicarea acestei dezvoltări.

„Copilul – în opinia Mariei Montessori – nu imită, ci absoarbe din jur ceea ce îi este necesar, asimilează ceea ce îi trebuie și transformă în propria sa substanță. Așa se însușește limba, numerația, cititul, scrisul etc.”. Potrivit teoriei sale, copilul nu se formează în procesul de educație suferind influențele educaționale exercitate de cel care educă, ci se construiește singur, iar educația devine doar un instrument, rolul său fiind acela de a crea mediul propice pentru a satisface nevoile copilului. Crearea acestui mediu presupune pregătirea și organizarea stimulilor externi, care trebuie mai întâi determinați experimental. Tocmai de aceea, Maria Montessori a acordat o mare atenție alegerii materialului didactic, elaborării acestuia și calității sale, efectuând multe experimente pentru a determina aceste aspecte. În teoria sa pedagogică, ea a legat materialul didactic, considerat „material de dezvoltare”, ca fiind corelat cu anumite perioade distincte din evoluția și dezvoltarea copilului.

O altă caracteristică a activității pedagogice a Mariei Montessori este aceea că s-a ocupat cu precădere de perioada de vârstă cuprinsă între 0 și 6 ani. Pentru această perioadă de vârstă a experimentat materiale didactice specifice, ocupându-se personal de stabilirea însușirilor acestor materiale: forme, culori, dimensiuni, în mod specific pentru materialele didactice care se adresează diferitelor organe de simț - văz sau auz sau pipăit. Acest lucru face ca materialul didactic conceput de Maria Montessori, și care se utilizează și în zilele noastre în grădinițele cu specific montessorian, să fie mai ales format din figuri și corpuri geometrice de diverse dimensiuni, culori și texturi. Prin intermediul acestor materiale didactice se pot crea probleme și situații-problemă care să stimuleze nevoia de activitate a copilului, solicitându-li-se să compare și să ordoneze elemente simple, de la cele constituente, până la contactul cu lumea înconjurătoare și ordonarea acestora pe clase de obiecte etc.

Se crea astfel o lume specială numai pentru cei mici, care erau conduși progresiv către cunoașterea senzorială, aplicându-se principiul de la simplu la complex. Rolul educatoarei din aceste grădinițe montessoriene este acela de a fi un ghid pentru cei mici în explicarea mediului înconjurător, ajutându-i pe aceștia să înțeleagă care este rostul și întrebuințarea lucrurilor din mediul său apropiat, ce materiale are în jurul său și cum le-ar putea valorifica. Ca și în cadrul unei relații profesor – elev de tip laissez-faire, educatoarea nu intervine decât atunci când un copil îi solicită ajutorul sau când este în dificultate. Copilul are astfel libertatea de a alege de ce anume dorește să se ocupe, educatoarea creându-i condițiile necesare pentru desfășurarea acestei activități libere. Materialele didactice nu sunt utilizate de către educatoare, ci de către copil, în funcție de nevoile și interesele sale, contribuind astfel la dezvoltarea fizică și psihică a acestuia. Luând în considerare toate aceste argumente descrise mai sus, se opinează că nici un alt sistem pedagogic de atunci nu a mai reușit să ofere personalității preșcolarului o atenție și un respect atât de mare pentru natura copilului, așa cum a reușit să impună Maria Montessori.

2.1. Contribuția Mariei Montessori la promovarea educației noi în lume

Meritul incontestabil al Mariei Montessori, așa cum afirmă și I. Gh. Stanciu (1995, p. 73) „este acela de a fi știut să dea copilului de vârstă preșcolară educatorul de care are nevoie – apropiat ca o mamă, înzestrat cu multă răbdare și delicatețe, capabil să-și întemeieze intervenția pe observare

îndelungată, care știe să se impună printr-o autoritate suplă. Un astfel de educator știe să realizeze un echilibru între activitatea liberă și cea condusă.”

În timp, o parte din ideile pedagogice ale Mariei Montessori s-au pierdut, necăpătând validarea timpului și a experienței miilor de educatori din întreaga lume care le-au pus în practică. Dar esența teoriei sale a rămas. S-a păstrat acel filon de aur care a făcut din concepția sa pedagogică o parte a acelei „revoluții coperniciene” în educație, despre care vorbea J. Dewey. S-a păstrat ideea grijii pentru mediul ambiant al copilului, a creării condițiilor pentru manifestarea liberă a copilului, care astfel poate ajunge la exprimarea deplină a personalității sale, precum și ideea respectului care se cuvine oricărei ființe umane, cu atât mai mult celor care se află la cea mai fragedă vârstă.

„Educația, afirma Maria Montessori, are nevoie de o revoluție, dar nu pentru a deveni mai frumoasă, mai ușoară, ci pentru a ajuta în mai mare măsură la dezvoltarea personalității. Școala nu ar mai avea clase, ci grade de independență. *Educația ar consta într-o succesivă cucerire a unor grade de independență.* Fiecare grad s-ar cucerii prin activitate proprie, prin efort. Printr-o astfel de educație, fiecare individ ar simți nevoile umanității și ar căuta soluții pentru satisfacerea lor.” Minunate idei care au inspirat milioane de educatori din întreaga lume și din atâtea generații pentru a aborda cu entuziasm această aventură numită educație și pe care Maria Montessori o înțelegea ca pe o cucerire gradată a independenței și, prin urmare, a libertății. Pasiunea marelui pedagog s-a transmis astfel odată cu ideile sale novatoare, stimulând dezvoltări pedagogice însemnate și care s-au bucurat de apreciere și prețuire nu numai în „secolul copilului”, unde și-au găsit potrivirea perfectă, dar și ulterior. Optimismul pedagogic al Mariei Montessori a supraapreciat însă posibilitățile, rolul și importanța educației în viața societății. Din punctul ei de vedere, rezolvarea problemelor sociale depindea în mod direct de educația primită de copil, educația devenind astfel motorul de propulsie la nivel social pentru toate celelalte schimbări care ar putea fi inițiate.

Pentru mulți pedagogi ai vremii, dar și ulterior, teoria Mariei Montessori a fost considerată ca inspirată de scrierile lui J.J. Rousseau, între cei doi identificându-se elemente de interferență, cel mai important fiind reprezentat de obsesia fiecăruia din ei de a insista asupra necesității unei activități libere a copilului, nevoia acestuia de a „trăi în chip natural”, în mijlocul naturii și desfășurând o activitate legată de natură.

Ca limite ale teoriei montessoriene, i se reproșează fondatoarei acesteia atenția redusă acordată problemelor de educație morală și cultivării

raporturilor sociale, în sensul lipsei de stimulare a colaborării dintre copii, în ciuda faptului că ei își desfășoară activitatea împreună în cadrul grădiniței. Cercetările ulterioare de psihologie ale lui J. Piaget asupra copiilor educați în grădinițele montessoriene vorbesc despre dezvoltarea unui „egocentrism infantil”. De cele mai multe ori, activitatea lor are un caracter individual, urmărindu-se doar ca ei să nu se stingherească unul pe celălalt.

Cu toate acestea, fascinația reprezentată de ideile pedagogice ale Mariei Montessori se sprijină pe pasiunea acesteia de a aborda cu o forță publică fără precedent tema drepturilor copiilor și a necesității de a acorda acestora respect, libertate și condiții adecvate vârstei lor pentru a-și afirma adevărata personalitate, pornind de la premisa îndemnului montessorian de a se aplica cu grijă mai ales asupra educației din primii ani de viață ai copilului.

2.2. Un arc peste timp: de la ideile pedagogice din „secolul copilului” la educația generației millenials

La începutul anilor '90, profesorul Philippe Perrenoud de la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din Geneva vorbea prin studiile și cercetările sale despre nevoia imprescriptibilă a copilului de a-și afirma și apăra libertatea în spațiul școlii și în cadrul activităților didactice. Din această perspectivă, consecvent cu sine însuși și cu ideile sale pedagogice, apare ca fiind foarte clară vocea sa de apărător al drepturilor elevilor, el fiind autorul unui Decalog intitulat *Drepturile imprescriptibile ale elevului*, pe care le redăm în continuare, fără a mai fi nevoie de alte comentarii (Ph. Perrenoud, 1991, p. 31):

1. Dreptul de a nu fi constant atent.
2. Dreptul la forul interior propriu, la intimitate.
3. Dreptul de a nu învăța decât ceea ce are sens.
4. Dreptul de a nu asculta și de a nu se supune timp de 6-8 ore pe zi.
5. Dreptul de a se mișca.
6. Dreptul de a nu-și ține toate promisiunile.
7. Dreptul de a nu iubi școala și de a spune acest lucru.
8. Dreptul de a alege fiecare cu cine vrea să lucreze.
9. Dreptul de a nu coopera.
10. Dreptul de a exista ca persoană.

Fără îndoială, aceste drepturi ale elevului sunt diferite și neobișnuite pentru că sunt expresia asumării de către elev și a responsabilizării acestuia în raport cu opiniile sale și cu judecățile sale de valoare. Pentru că un profesor sau un decident educațional nu va privi niciodată lucrurile din

această perspectivă. Și totuși, cum ar fi dacă ne-am imagina profesorii asumându-și respectarea acestor drepturi ale elevilor, în ciuda normativității rigide care bântuie cele mai multe din acțiunile educaționale din școlile noastre? Poate că am descoperi o școală apropiată de idealul pedagogic al Mariei Montessori, acela de a crea un spațiu educațional în care condițiile adecvate vârstei elevilor ar stimula afirmarea libertății depline a elevilor, în acord cu esența personalității lor. Și totuși, pe acest continuum al analizei libertate vs. disciplină școlară, înțelegem ca manifestare a regulilor, regulamentelor, constrângerilor și limitelor impuse elevilor în spațiul școlar, balanța înclină implacabil în favoarea apărării disciplinei. Dictonul lui Comenius „o școală fără disciplină este ca o moară fără apă” apare acum mai actual ca niciodată, în contextual repunerii în discuție a gradului de libertate acordat elevilor pe parcursul vieții lor școlare.

Aruncând o privire fugară asupra sistemului educațional românesc, putem doar afirma că birocratizarea masivă, manifestată în toate aspectele sale, la nivelul tuturor structurilor și a ciclurilor educaționale, devine din ce în ce mai puternică, cu repercursiuni inclusiv asupra relației dintre profesor și elev, care se resimte negativ prin influența asupra rolurilor și responsabilităților celor doi actori importanți ai spațiului școlar. Din această perspectivă, asumarea riscurilor constituie soluția preferabilă pentru atingerea obiectivelor educaționale. Fiecare dintre cei doi ar trebui să facă acest lucru. Elevii o fac afirmându-și și apărându-și drepturile imprescriptibile menționate mai sus. E rândul profesorilor ca în fiecare zi, în spațiul unic al clasei de elevi, în fața lor, să-și asume riscuri (de a acorda atenție și timp personalităților diferite ale elevilor; de a-i trata diferențiat, dar cu un respect egal, pe toți și pe fiecare în parte; de a face ceea ce crede că este mai bine în detrimentul a ceea ce trebuie în mod oficial; de a-și exprima opinia și a-și urma convingerile și principiile morale, pentru a inspira elevii să aibe convingeri și principii morale etc.) pentru a avea satisfacția de a obține și mici victorii din când în când.

Nu în ultimul rând, dar ca un ultim argument în pledoaria pentru afirmarea libertății elevilor în spațiul școlar, încheiem cu prezentarea unui alt *Decalog*, care aparține academicianului Solomon Marcus, matematician și pedagog în egală măsură, și care și-a sintetizat ideile pedagogice sub forma definită a „zece nevoi umane”, care, spune el, „își au rădăcinile în copilărie, dar ar fi trebuit să facă obiectul educației și învățării la toate vârstele.”

Iată și lista *celor zece* sau *Decalogul după Solomon Marcus* (L. Papadima, 2016, p.6):

1. Nevoia de a da un sens vieții, la nivel elementar.
2. Nevoia de înprospătare.
3. Nevoia de întrebare și de mirare.
4. Nevoia de îndoială și de suspiciune.
5. Nevoia de greșeală și de eșec.
6. Nevoia de joc.
7. Nevoia de identitate.
8. Nevoia de omenesc și de omenie.
9. Nevoia de cultură.
10. Nevoia de transcendență.

De fapt, nu este vorba despre simple nevoi. Este vorba despre *valori*. Aceste valori, așa cum afirmă și L. Papadima „ar trebui să ne ghideze opțiunile, deciziile educaționale: creativitatea, curiozitatea, discernământul, îndrăzneala, libertatea, caracterul, umanitatea, civilitatea, spiritualitatea. Și nu în ultimul rând, ba chiar în primul, atitudinea valorizantă.” Aceste valori menționate mai sus sunt cele care ar trebui să constituie nucleul dur de esență care definește personalitatea unui elev și asupra căruia se concentrează eforturile profesorilor în practica școlară curentă. În ce măsură fiecare profesor răspunde, deliberat sau involuntar, acestor nevoi constituie o altă temă de reflecție personală a celor care își asumă delicata și nobila misiune de a educa și de a modela personalitățile elevilor.

3. Concluzii

În multe situații din realitatea școlară zilnică pretindem elevilor noștri să fie creativi, independenți, autonomi în gândire, plin de imaginație și de curiozitate. În fiecare zi, în sala de clasă, urmăm curricula pe diferite discipline, predăm contratimp și evaluăm contra principiilor pedagogice, aplicăm regulamente și ne centram pe îndatoriri și nu pe drepturi (indiferent ale cui!). Suntem aceeași profesori și în prima ipostază descrisă și în cea de a doua. Suntem contradictorii și scindați în propriile noastre așteptări, opunându-le pe cele personale, celor formale, depersonalizate. De cele mai multe ori, diferența o face gradul de libertate acordat elevilor în luarea deciziilor, în rezolvarea sarcinilor de lucru, în negocierea situațiilor școlare. Îi încurajăm sau nu să își afirme această libertate și să și-o asume cu toate atributele sale.

Din timp în timp, apar în evoluția ideilor pedagogice personalități marcante cu forță de schimbare și de inspirație pentru ceilalți: pasiunea Mariei Montessori de a apăra libertatea celor mici și dreptul lor la respect și

condiții de învățare special create pentru ei, pragmatismul lui John Dewey în abordarea acțiunilor educaționale, prospețimea și curajul lui Philippe Perrenoud de a spune ceea ce alții doar gândesc sau întoarcerea la lucrurile simple și importante, așa cum ne propune un om simplu și mare, precum Solomon Marcus. Fără a avea pretenția că au fost cei mai importanți reprezentanți ai unei pleiade de pedagogi care afirmă necesitatea implementării alternativelor în educație, ei au susținut convingător pentru timpul lor argumentul nerenunțării la libertatea elevului, indiferent de vârsta sa.

Bibliografie:

1. Key, E. (1978). Secolul copilului București: E.D.P.
2. Papadima, L. (2016). Un decalog sau mai multe, în Dilema Veche, nr. 634, p.6.
3. Perrenoud, Ph. (1991). Une ecole sans discipline(s), est-ce possible?. C.O. Informations, no.9, Geneve, pp.30-35.
4. Stanciu, I. Gh. (1995). Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX. București: E.D.P.

ALTERNATIVELE EDUCAȚIEI – MODELE PEDAGOGICE DESCHISE

Gabriela Cristea

Universitatea „Spiru Haret”, București

1. Introducere

Alternativele educației, cercetate din perspectivă istorică sincronică, dar mai ales diacronică, intervin în sistemele de învățământ moderne la nivel de modele pedagogice deschise care urmăresc perfecționarea modelului clasic al instruirii pe clase și lecții, lansat de Comenius în secolul XVII, consacrat în timp datorită valențelor și resurselor sale didactice dovedite superioare, la scară socială. Sunt afirmate ca „pedagogii alternative” odată cu lansarea mișcării Educația Nouă, la granița dintre secolele XIX-XX, consacrată deplin în prima jumătate a secolului XX, cu efecte pozitive până în prezent.

Alternativele educației valorifică, în mod special, teza centrării educației pe copil, inițiată în secolul XVIII de Rousseau, reluată, din perspectivă pedologică, de E.Key în cartea intitulată „Secolul copilului” (1900) și dezvoltată din perspectivă predominant psihologică (fără a exclude și abordarea socială) de reprezentanții mișcării Educația Nouă.

Ca modele pedagogice deschise, Alternativele educației propun soluții constructive favorabile educatului, care stimulează procesul de inovare a instruirii, la nivelul obiectivelor psihologice urmărite, al conținuturilor propuse și al metodologiei de realizare a activității. Ele nu trebuie interpretate ca modele opuse modelului clasic al instruirii pe clase și lecții, consacrat istoric la scară socială.

Alternativele educației sunt modele deschise care au creat o emulație pozitivă la nivelul școlii, contribuind la perfecționarea activităților de instruire organizate în cadrul sistemelor moderne de învățământ. Acestea au preluat unele elemente inovatoare propuse de pedagogiile alternative, care s-au dovedit viabile, în special în zona metodologiei didactice și a formelor de organizare a instruirii, necesare pentru diferențierea și individualizarea activităților de tip formal, dar și nonformal, cu deschideri multiple spre informal.